

Савощак Ірина Миколаївна, здобувач вищої освіти юридичного відділення
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

Науковий керівник: Гелецька Ірина Олександрівна, канд. юрид. наук, заступник
директора з навчальної, наукової роботи та м/н співробітництва
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

ОБМЕЖЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

Поява пандемії COVID-19 зумовила внесення змін у різні сфери діяльності суспільства. Внаслідок цього, виникло багато оспорюваних та проблемних аспектів, які проявлялися у обмеженні конституційних прав та свобод людини, відсутності захисту держави.

Окрім Конституції України [1], особисті немайнові права людини знайшли своє закріплення ще у Цивільному кодексі України (далі— ЦК України) [2], адже вони визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Так, книга друга даного нормативно-правового акту, містить положення, що закріплюють поняття, види, зміст, перелік та тлумачення відповідних прав немайнового характеру фізичних осіб. Як зазначає Пустовіт М. Ж. «Сутністю основних соціальних прав та свобод людини і громадянина в Україні є свобода виявлення волі, інтересів, можливості певної поведінки, діяльності, певних дій в соціальній сфері» [3, 119]. Також громадські права гарантують законну захищеність людини від втручання держави у її особисте життя, забезпечують певну незалежність особистості. Крім того, у ст. 271 ЦК України вказується, що фізична особа може вільно визначати свою поведінку у сфері приватного життя [2]. Саме тому, після введення жорстоких обмежень, громадяни почали апелювати порушення особистих прав, що являє собою цілком логічне явище. Адже не кожен зрозумів необхідність введення заборон, які ніколи раніше не мали правового закріплення.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 «Про запобігання поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [4] було запроваджено загальнодержавний карантин. Так, обмеження стосувалися наступних сфер:

— право на повагу до приватного життя, що проявлялося у обов'язку носити документи, які посвідчують особу та підтверджують її громадянство (ст. 297, 301 ЦК України);

— право на свободу пересування обмежувалось заборонаю відвідувати парки, сквери, зони відпочинку, дитячі майданчики, а також пересуватися групою у складі не більше 2-ох осіб (ст. 313 ЦК України);

— право на свободу та особисту недоторканість — приміщення громадян України на обсервацію (ст. 288, 289 ЦК України);

— право на мирні зібрання — заборона проведення релігійних, спортивних, культурних масових заходів (ст. 315 ЦК України);

— право на медичну допомогу — припинення проведення планових операцій (ст. 284 ЦК України)

— право на вибір роду занять — заборона працювати закладам громадського харчування, торговим центрам тощо (ст. 312 ЦК України).

Окрім вищезазначених прав, обмеженню підлягали і ряд інших, які безпосередньо не зазначені в ЦК України, але містяться у Основному законі держави — Конституції. Наприклад, право на освіту — заборона відвідувати навчальні заклади.

Аналізуючи Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, а зокрема ст. 8, 9, 10 та 11, яскраво вбачається той аспект, що особисті немайнові права можуть обмежуватись у випадках встановлених законом та в інтересах національної або громадської безпеки [5]. Також ст. 15 даного міжнародного акту закріплює наступне: «будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом» [5].

Практика ЄСПЛ зводиться до того, що держави при встановленні обмежень особистих немайнових прав громадян повинні враховувати наступні фактори:

- обставини, що призвели до виникнення такої ситуації;
- характер та зміст прав, що обмежуються;
- доцільність запровадження спеціального законодавства;
- забезпечення гарантій відновлення обмежених прав.

Отже, аналізуючи міжнародне та вітчизняне законодавство, практику ЄСПЛ, можна стверджувати, що певні обмеження особистих немайнових прав фізичних осіб — цілком законні та покликані на забезпечення громадської та національної безпеки. Проте, існують певні неправомірні звуження свобод та інтересів, які призводять до зловживань. Наприклад, відповідно до ст. 284 ЦК України «Фізична особа має право на надання їй медичної допомоги» [2], але із запровадженням карантинних обмежень було скасовано проведення планових операцій. Більше того, медичні працівники відмовлялись від госпіталізації осіб із коронавірусною інфекцією, що яскраво висвітлювалось у засобах масової інформації. Саме тому реалізація ст. 24 Конституції України, яка закріплює рівність громадян, зійшла нанівець.

Україна, беззаперечно, повинна оперативного реагувати на нові світові виклики, але слід не забувати і про інші проблеми, які існували до цього часу та потребують своїх шляхів вирішення.

Незважаючи на те, що у інших державах вводились більш жорстокіші обмеження, не варто використовувати виключно міжнародний досвід. Лише після розроблення та запровадження дієвого механізму обмежень, можна досягнути балансу між безпекою суспільства та реалізацією як особистих немайнових, так і майнових прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР / Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 22.03.2021).
3. Пустовіт М. Ж. Основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні. *Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті Європейський інтеграційних процесів*: зб. матеріалів доп. учасн. міжнар. наук.- практ. конф., 28-29 квітня 2004 р. Київ: Національна академія управління, 2004. Ч. 1. 704 с.
4. Про запобігання поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів від 11 березня 2020 р. №211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.03.2021).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1991 р. Дата оновлення: 02.10.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 22.03.2021).